

Σταύρος Λυγερός

Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα. Η πολιτική του αφελληνισμού — Προβλήματα και διλήμματα

Η ίδρυση της «Ομόνοιας» και τα παιχνίδια για τον έλεγχο της

Η ίδρυση της «Ομόνοιας» έγινε με πρωτοβουλία στελεχών της ελληνικής μειονότητας, όταν προκλήθηκαν τα πρώτα ρήγματα στο ολοκληρωτικό καθεστώς. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη αντιμετώπισε εξ αρχής με επιφύλαξη τη μειονοτική οργάνωση, αφ' ενός γιατί η ηγεσία της είχε προκύψει αυθόρμητα και δεν ελεγχόταν απολύτως κι αφ' ετέρου γιατί σταθερός προσανατολισμός της ήταν η ενίσχυση των ιδεολογικά συγγενών κομμάτων στη Βαλκανική. Η Ν.Δ. βοήθησε αποφασιστικά το Δημοκρατικό Κόμμα και πολιτικά και υλικά, παρά το γεγονός ότι αυτό το κόμμα εστράφη ποικιλοτρόπως εναντίον των ελληνικών συμφερόντων.

Η επίσημη Ελλάδα εμμέσως και κύκλοι των Βορειοηπειρωτικών σωματείων ευθέως, υπονόμισαν την «Ομόνοια», με αντικειμενικό σκοπό να τη θέσουν υπό τον έλεγχό τους. Στα τέλη του 1991 και στις αρχές του 1992, ο ραδιοσταθμός «η φωνή της Βορείου Ηπείρου», που έδρευε στην Κέρκυρα και ελεγχόταν από ελληνικές υπηρεσίες, άφηνε δηλητηριώδεις αιχμές για στελέχη της «Ομόνοιας», τηρώντας θετική στάση υπέρ του Δημοκρατικού Κόμματος. Η στάση αυτή άλλαξε, όταν επεβλήθη η νέα απολύτως ελεγχόμενη ηγεσία στην «Ομόνοια».

Η απροθυμία να βοηθηθεί η μειονοτική οργάνωση και υπονόμιση της ιδρυτικής ηγετικής ομάδας οφείλοντο στην επιδίωξη να τεθεί η «Ομόνοια» υπό τον απόλυτο έλεγχο της Ν.Δ., των «επαγγελματιών του Βορειοηπειρωτικού» και ορισμένων υπηρεσιών. Για να το επιτύχουν κατηγορήσαν μέχρι και για «μειωμένη ελληνικότητα» τα στελέχη που ζητούσαν συνετή διαχείριση των αλυτρωτικών τάσεων, οι οποίες φυσιολογικά αναπτύσσο-

ταν στους κόλπους της μειονότητας, μετά από 50 χρόνια απόλυτης απομόνωσης.

Στο πλαίσιο αυτής της εκστρατείας, δεν δίστασαν να προβάλουν συνθήματα για αυτοδιάθεση κι ένωση με την Ελλάδα, χωρίς αυτά ούτε κατ' ελάχιστον να αντιστοιχούν με μια συγκροτημένη πολιτική. Η εκμετάλλευση των ελπίδων και του εθνικού φρονήματος της μειονότητας ήταν χωρίς κόστος, ιδιαιτέρως γι' αυτούς που την κάνουν κοιμώμενοι με ασφάλεια το βράδυ εντός της ελληνικής επικράτειας.

Η προσπάθεια ελέγχου της «Ομόνοιας» ολοκληρώθηκε μερικές εβδομάδες πριν τις εκλογές του Μαρτίου 1992, όταν ζητήθηκε και δόθηκε η παραίτηση του μέχρι τότε προέδρου Ανδρέα Ζορμπάλα και των βουλευτών και ηγετικών στελεχών Παναγιώτη Μπάρκα και Γιάννη Γιάννη. Ως νέος πρόεδρος επεβλήθη ο Σωτήρης Κυριαζάτης, που στις προηγούμενες εκλογές ήταν υποψήφιος όχι της «Ομόνοιας», αλλά του Δημοκρατικού Κόμματος. Από τους πέντε βουλευτές, που το μειονοτικό κόμμα είχε εκλέξει το 1991, στις εκλογές ήταν υποψήφιος μόνο ένας. Η υλική βοήθεια προς την «Ομόνοια» άρχισε να ρέει μόνο μετά την αλλαγή ηγεσίας.

Η απόφαση της αλβανικής βουλής στα μέσα του 1991, με την οποία απαγορεύθηκε η συμμετοχή της «Ομόνοιας» στις εκλογές της 22ας Μαρτίου 1992 ήταν ενταγμένη στο σχέδιο που στοχεύει στον ξεριζωμό του Ελληνισμού. Το Δημοκρατικό Κόμμα, διά του ηγετικού στελέχους του Αμπντίλ Μπαλέτα, πρωτοστάτησε στην απαγόρευση. Είναι ενδεικτικό ότι ο Ναπολέων Ρώσσης, από τα ηγετικά στελέχη του Δημοκρατικού Κόμματος, βουλευτής κι αρχισυντάκτης της κομματικής εφημερίδας «Ριλίντια Ντεμοκράτικε», απελύθη από τη θέση του, γιατί επέτρεψε τη δημοσίευση μιας ανακοίνωσης διαμαρτυρίας της «Ομόνοιας» για τον αποκλεισμό της από τις εκλογές.

Η απαγόρευση της «Ομόνοιας» υποχρέωσε τη μειονότητα να ιδρύσει την Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα προκειμένου να εξασφαλίσει τη συμμετοχή της στις εκλογές. Η αλβανική πλευρά, αυθαιρετώντας για δεύτερη φορά, ακύρωσε επτά από τις 36 υποψηφιότητες της Ένωσης, με στόχο να την αποκλείσει από τη δεύτερη κατανομή. Για τη συμμετοχή στη δεύτερη κατανομή, η οποία αποκαθιστούσε την αναλογία μεταξύ ψήφων και εδρών, απαιτούντο τουλάχιστον 33 υποψηφιότητες σε ισάριθμες περιφέρειες.

Η υπερψηφίση της Ένωσης προσέλαβε για την ελληνική μειονότητα χαρακτηριστικά εθνικού δημοψηφίσματος, με αποτέλεσμα την απόλυτη σχεδόν συσπείρωση του Ελληνισμού της Αλβανίας. Οι δυο βουλευτικές έδρες που κέρδισε η Ένωση παγίωσαν την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση της μειονότητας. Σ' εκείνες τις εκλογές ο συνολικός αριθμός των εδρών στο αλβανικό κοινοβούλιο μειώθηκε από 255 σε 140. Η «Ομόνοια», που με ποσοστό περίπου 1% το 1991 είχε εκλέξει πέντε βουλευτές, ένα χρόνο μετά, με ποσοστό που άγγιζε το 3% εξέλεξε δυο, επειδή οι αλβανικές αρχές έκαναν ό,τι μπορούσαν για να περιορίσουν την πολιτική έκφραση και την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση των Ελλήνων μειονοτικών. Συνέπτυξαν και χάραξαν τις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες, με στόχο να μην εκλέξει δεύτερο βουλευτή.

Οι μεθοδεύσεις αυτές, όμως, πολιτικά ανατράπηκαν, γιατί η Ένωση είχε σημαντικότερη εκλογική απήχηση και σε βλάχικα και σε ορθόδοξα αλβανικά χωριά της Βορείου Ηπείρου. Περιττό να σημειωθεί ότι συσπείρωσε απολύτως τους Έλληνες, κερδίζοντας στα μειονοτικά χωριά ποσοστό της τάξεως του 95%.

Παρ' ό,τι η νέα αλβανική πρόκληση φόρτισε το κλίμα, η Αθήνα δεν έκοψε τις γέφυρες, ούτε σταμάτησε τις προσπάθειες για διπλωματικές διευθετήσεις. Όλες, όμως, κατέληξαν σε αποτυχία, γιατί τα Τίρανα από τότε ουσιαστικά δεν αναγνώριζαν στην Αθήνα το δικαίωμα να ενδιαφέρεται για την τύχη της ελληνικής μειονότητας.

Δημοκρατικό κόμμα: Αιχμή του ανθελληνικού δόρατος

Τα σύννεφα που παραδοσιακά σκίαζαν τις ελληνοαλβανικές σχέσεις όχι μόνο δεν διαλύθηκαν μετά την άνετη εκλογική επικράτηση του Δημοκρατικού Κόμματος, το Μάρτιο του 1992, αλλά έφεραν «καταιγίδα». Η παραδοσιακή δυσπιστία των Τυράνων για τις προθέσεις της Αθήνας σε συνδυασμό με τον εθνικισμό του καθεστώτος Μπερίσα, τροφοδότησαν εξ αρχής το ανθελληνικό κλίμα, το οποίο καθίστατο σταδιακά μια ολοένα και σημαντικότερη παράμετρος των διμερών σχέσεων. Το Δημοκρατικό Κόμμα και πιο συγκεκριμένα η περί το Σαλί Μπερίσα ηγετική ομάδα του λειτούργησε σαν αιχμή του δόρατος της ανθελληνικής προπαγάνδας, συμπαρασύροντας την πρώτη περίοδο το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων σε μια πλειοδοσία εθνικισμού.

Οι δηλώσεις για αλβανική μειονότητα στην Ελλάδα, για επιστροφή των Αλβανοτσάμηδων στη Θεσπρωτία και για απόδοση περιουσιών, δεν ήταν απλές προεκλογικές κορόνες. Μιλώντας στις 20 Μαρτίου 1992 σε μια προεκλογική συγκέντρωση στο Δέλβινο, ο αντιπρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος Αζέμ Χαϊντάρι είπε μεταξύ άλλων ότι η αλβανική σημαία θα υψωθεί μέχρι την Πρέβεζα και τη Θήβα. Όσο κι αν η δήλωση αυτή μοιάζει σαν μια χωρίς σημασία ανοησία, στην πραγματικότητα αντανακλά σε σημαντικό βαθμό το κλίμα που επικρατεί. Δεν ήταν τυχαίο ότι τη στιγμή που οι Αλβανοί πολίτες δεν είχαν ψωμί να φάνε, μια από τις πρώτες μετεκλογικές δηλώσεις του Σαλί Μπερίσα εστρέφετο εναντίον της Ελλάδας.

Το Δημοκρατικό Κόμμα, εκμεταλλευόμενο τον αναζωπυρωμένο αλβανικό εθνικισμό, έχει μετατρέψει την προπαγάνδα εναντίον της Ελλάδας σ' ένα ιδιότυπο πιστοποιητικό αλβανικής εθνοφοροσύνης. Σε συνέντευξή του στο SKY στις 31 Δεκεμβρίου 1991, ο τότε πρόεδρος της Αλβανίας Ραμίζ Αλία υποστήριξε την ανάγκη στενών ελληνοαλβανικών σχέσεων, αλλά ταυτοχρόνως έθεσε θέμα επιστροφής των Αλβανοτσάμηδων στη Θεσπρωτία κι αρνήθηκε το άνοιγμα τριών ελληνικών προξενείων στην Αλβανία. Αναγκάστηκε, όμως, να δεχθεί ότι η ελληνική μειονότητα πρέπει να εκπροσωπηθεί στην αλβανική βουλή, αλλά αναρωτήθηκε εάν έχουν αυτό το δικαίωμα οι Αρβανίτες στην Ελλάδα! Στις αρχές του 1992, η αλβανική πρεσβεία στην Αθήνα έφθασε στο σημείο να στείλει επιστολή στις εφημερίδες, στην οποία υποβαθμίζει την ελληνική μειονότητα σε «ελληνόφωνη», την ίδια στιγμή που κάνει λόγο για Τσάμηδες και αλβανική μειονότητα στην Ελλάδα!

Κοσσυφοπέδιο και Βόρειος Ήπειρος

Η Αθήνα εδώ και πολλά χρόνια έχει εγκαταλείψει τις εδαφικές διεκδικήσεις της στη Βόρειο Ήπειρο, υπογραμμίζοντας ότι δεν πρέπει να ανατραπούν τα σύνορα στα Βαλκάνια και ως εκ τούτου δεν πρέπει να αναγνωρισθεί και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης-απόσχισης των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Τι θα πράξει, όμως, η Ελλάδα εάν οι εξελίξεις οδηγήσουν σε ανατροπή του status quo; Θα παραμείνει απαθής στο de facto διπλασιασμό της Αλβανίας, ή θα συνδέσει στο διπλωματικό πεδίο το καθεστώς, που θα ισχύσει τελικά στο Κοσσυφοπέδιο, με το καθεστώς της Βορείου Ηπείρου;

Όσο κι αν η Αθήνα αποφεύγει να συνδέσει το καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου με το καθεστώς της Βορείου Ηπείρου, τα Τύρανα έχουν επίγνωση ότι εκ των πραγμάτων υφίσταται αυτή η σύνδεση. Θεωρούν δεδομένο ότι το θέμα του καθεστώτος της Βορείου Ηπείρου θα τεθεί για μία ακόμα φορά επί τάπητος, όταν θα επιδιωχθεί μια νέα διευθέτηση στη Βαλκανική. Θεωρούν δεδομένο ότι η εφαρμογή του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης

στη μια περίπτωση θα εγείρει θέμα εφαρμογής του ίδιου δικαιώματος και στην άλλη περίπτωση. Άλλωστε, είναι η αλβανική πλευρά, που επιδιώκει την ανατροπή του status quo, δηλαδή την απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου από τη Σερβία.

Το επιχείρημα ότι η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων του Κοσσυφοπεδίου είναι Αλβανοί, ισχύει και για τους Έλληνες στη Βόρειο Ήπειρο. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, τα Τίρανα επιδιώκουν σταθερά την εκδίωξη των Βορειοηπειρωτών από τις πατρογονικές εστίες τους, πριν φθάσουν τα πράγματα στο διπλωματικό τραπέζι. Ο μεγαλύτερος σύμμαχος του καθεστώτος Μπερίσα είναι, βεβαίως, η μαζική έξοδος των ελληνικών πληθυσμών προς τη μητέρα-πατρίδα, που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην αυτοδιάλυση της μειονότητας.

Η Ελλάδα δεν έχει κάνει αυτό που έπρεπε για να συγκρατήσει τη μειονότητα. Το μόνο που με ασάφεια έκανε ήταν να προειδοποιήσει πως δεν θα παραμείνει απαθής, εάν η αλβανική πλευρά, μέσα στις συνθήκες των συγκρούσεων, εξαπολύσει ένα κύμα συστηματικού διαγωγμού της ελληνικής μειονότητας, προκειμένου να δημιουργήσει τετελεσμένο. Παρά το γεγονός ότι η Αλβανία δεν έχει άξια λόγου οικονομική και στρατιωτική ισχύ, η πολιτική της ηγεσία διακρίνεται από μια εθνικιστική αμετροέπεια, που δεν αποκλείεται να την ωθήσει σε τυχοδιωκτισμούς, εάν πιστέψει πως θα αντιμετωπίσει μόνο διπλωματικά διαβήματα διαμαρτυρίας.

Η δεδηλωμένη βούληση της Αθήνας να μην ανατρέψει το συνοριακό καθεστώς και μάλιστα με στρατιωτικά μέσα, δεν έρχεται σε αντίθεση με την απειλή χρήσης της στρατιωτικής ισχύος, προκειμένου να αποτρέψει ένα βίαιο ξεριζωμό. Μια τέτοια προειδοποίηση θα θέσει τα Τίρανα ενώπιον των ευθυνών τους και ως εκ τούτου θα λειτουργήσει σταθεροποιητικά, γιατί η πολιτική τους αποδεικνύει ότι η μόνη γλώσσα που καταλαβαίνουν είναι η γλώσσα της δύναμης.

Η τουρκική διείσδυση

Η ρευστότητα που επικρατεί στο γεωπολιτικό περιβάλλον της Βαλκανικής έχει σε σημαντικό βαθμό επαναφέρει στην ημερήσια διάταξη τα παραδοσιακά προβλήματα και τις αντιθέσεις, που καταταλαιπώρησαν τη χερσόνησο. Οι χώρες της περιοχής, παρά τα οξυτάτα οικονομικά τους προβλήματα, εμφανίζονται έτοιμες να εμπλακούν σ' ένα νέο κύκλο αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων, με απρόβλεπτες συνέπειες. Η τουρκική επιρροή στην Αλβανία έχει βαθιές ρίζες από την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο εξισλαμισμός της πλειοψηφίας των Αλβανών δημιούργησε έναν ψυχολογικό δεσμό, που εκφράστηκε και στους Βαλκανικούς Πολέμους, όταν οι Αλβανοί όχι μόνο δεν πολέμησαν για την ανεξαρτησία τους, αλλά πήραν το μέρος των κατακτητών εναντίον των Ελλήνων και των Σέρβων.

Η αλβανοτουρκική σύμπλευση έχει πρωτίστως πολιτικό και κατά δεύτερο λόγο οικονομικό χαρακτήρα. Η Άγκυρα θεωρεί την Αλβανία εν δυνάμει προγεφύρωμά της στα νότια της Ελλάδας κι ενδεχόμενη πύλη της προς τη Δυτική Ευρώπη, ενώ η Αλβανία αντιμετωπίζει την Τουρκία σαν εν δυνάμει προστάτη, με την έννοια ότι μπορεί να εξισορροπήσει την υποτιθέμενη ελληνική πίεση και τη σερβική υπεροχή στη διαμάχη για το Κοσσυφοπέδιο.

Στο πλαίσιο αυτό, τα Τίρανα έχουν συνάψει στρατιωτική συμφωνία με την Άγκυρα, που δεν έχει δοθεί στη δημοσιότητα. Η τουρκική διείσδυση στην Αλβανία έχει προσανατολισθεί στο στρατιωτικό μηχανισμό και στις υπηρεσίες ασφαλείας. Η Άγκυρα ανέ-

λαβε την υποχρέωση αφ' ενός να χρηματοδοτήσει την αναδιοργάνωση μονάδων του αλβανικού στρατού κι αφ' ετέρου να στείλει όπλα. Στόχος της Τουρκίας είναι να θέσει υπό την επιρροή της τις αλβανικές ένοπλες δυνάμεις. Γι' αυτό και ανέλαβε, επίσης, την υποχρέωση να εκπαιδεύσει Αλβανούς αξιωματικούς. Παράλληλα, έχει προχωρήσει πολύ και η διείσδυση των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών στις αλβανικές, που έχουν επικεφαλής το φιλότουρκο και φανατικό μουσουλμάνο Γκάζι Ντέντε.

Όταν κατέστη εμφανής η προσέγγιση της Αθήνας με το Βελιγράδι, η αλβανική δυσπιστία προς την Ελλάδα παροξύνθηκε. Η εσπευσμένη επίσκεψη του τότε Αλβανού προέδρου Αλία στην Τουρκία και η συνάντησή του με τον Τουργκούτ Οζάλ στις 18 Οκτωβρίου 1991 είχε ως κύριο θέμα τις εξελίξεις στη Βοσνία και το μέλλον των Αλβανών της Γιουγκοσλαβίας. Τα Τίρανα αντιμετώπιζον τον πειρασμό να ζητήσουν δυναμικά την αυτοδιάθεση του Κοσσυφοπεδίου, αλλά φοβούνται τη Σερβία. Τότε ο Οζάλ είχε περιορισθεί να διαβεβαιώσει ότι «η Τουρκία, στα πλαίσια των δυνατοτήτων της, θα συνεχίσει να παρέχει κάθε βοήθεια στην Αλβανία».

Η αλβανοτουρκική προσέγγιση, παρ' ό,τι δεν στρέφεται ευθέως εναντίον της Ελλάδας, έχει εκ των πραγμάτων σοβαρές επιπτώσεις στα ελληνικά συμφέροντα. Στις 31 Δεκεμβρίου 1991, ο Αλία είχε διαβεβαιώσει ότι δεν υπάρχει τίποτα στις σχέσεις της Αλβανίας με την Τουρκία, που να θίγει την Ελλάδα, αλλά δήλωσε ότι μια ελληνοσερβική συμμαχία δεν αφήνει αδιάφορη τη χώρα του, εκφράζοντας φόβους ότι αυτή η προσέγγιση μπορεί να αφορά το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου. Ο τότε Αλβανός πρόεδρος παραπονέθηκε, που η Αθήνα δεν συζήτησε μαζί τους το πρόβλημα της Γιουγκοσλαβίας, ενώ απέδωσε τη σύνδεση της χώρας του με την Ισλαμική Διάσκεψη στην ανάγκη πετροδολαρίων.

Είναι ενδεικτικό ότι κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στα Τίρανα το 1992, ο Ντεμιρέλ είχε δηλώσει προκλητικά ότι θα θέσει θέμα στο Μητσοτάκη για την παρουσία ελληνικών στρατευμάτων στα σύνορα! Η αντίδραση της Αθήνας ήταν χλιαρή απέναντι σ' αυτή την πρωτοφανή εκδήλωση ηγεμονισμού, που παραβίασε κάθε έννοια δεοντολογίας.

Είναι προφανές ότι η Τουρκία, εμμέσως πλην σαφώς, υποδαυλίζει και παρέχει πολιτική κάλυψη στις ανθελληνικές ενέργειες της Αλβανίας. Το σημαντικότερο είναι, όμως, ότι αφήνει να αιωρείται η εντύπωση ότι με την επεκτατική πίεση που ασκεί στην Ελλάδα εξουδετερώνει την οποιαδήποτε δυνατότητα της χώρας μας να εκμεταλλευθεί στο διπλωματικό πεδίο το πολιτικό και στρατιωτικό πλεονέκτημά της σε σύγκριση με τα δυο αυτά μικρά κράτη.

Η διάχυτη αυτή εντύπωση, που ενισχύεται από τη σπασμωδική και φοβισμένη πολιτική της Αθήνας, αποθραύνει τους γείτονες και καθιστά αναποτελεσματική την ελληνική διπλωματία, γιατί συρρικνώνει την αξιοπιστία και την εμπέλειά της. Το αποτέλεσμα είναι όχι η σταθεροποίηση, αλλά η περαιτέρω αποσταθεροποίηση του γεωπολιτικού περιβάλλοντος, γεγονός που αυξάνει τους κινδύνους και κατ' επέκταση τις πιθανότητες εμπλοκής της Ελλάδας. Όσο η Αθήνα επιτρέπει να επιβιώνει αυτή η εντύπωση τόσο η ελληνική βαλκανική πολιτική θα καθίσταται όμηρος της τουρκικής επεκτατικής πίεσης.

Ο αφελληνισμός της Βορείου Ηπείρου

Ο μεγάλος σύμμαχος της Αλβανίας είναι η μαζική έξοδος των Βορειοηπειρωτών προς την Ελλάδα, αποτέλεσμα της πείνας, της δυστυχίας και της διάχυτης ανασφάλειας που επικρατούν στη γειτονική χώρα. Το κλίμα στα ελληνικά χωριά είναι τεταμένο, λόγω και

της τρομοκρατικής πίεσης που ασκείται εκ μέρους αλβανικών εθνικιστικών οργανώσεων με την ανοχή του αλβανικού κράτους. Όπως έδειξαν και τα γεγονότα στους Αγίους Σαράντα το Φεβρουάριο του 1992, η εθνικιστική οργάνωση Τσαμουριά, λειτουργεί σαν όργανο της πολιτικής των Τιράνων, που στοχεύει στην εκδίωξη των Ελλήνων μειονοτικών. Υπενθυμίζουμε ότι τότε οι Αλβανοτσάμηδες είχαν ληλατήσει —για την ακρίβεια ισοπεδώσει— τα πρώτα μαγαζιά που έστησαν στην πόλη οι Έλληνες μειονοτικοί.

Με την πάροδο του χρόνου, τα ελληνικά χωριά ολοένα και περισσότερο ερημώνουν. Όλος σχεδόν ο παραγωγικός πληθυσμός έχει φύγει για την Ελλάδα. Ο άνδρας που πήγε να εργασθεί, μόλις σταθεροποιήθηκε, πήρε μαζί του και τη γυναίκα και τα παιδιά του, με αποτέλεσμα σήμερα να έχουν μείνει σχεδόν μόνο οι ηλικιωμένοι να φυλάνε τα πατρογονικά σπίτια. Τα σχολεία κλείνουν ή υπολειπονται. Με τους ασφυκτικούς περιορισμούς που έχει επιβάλει το καθεστώς Μπερίσα δεν αφήνει περιθώρια για μια ανεκτή εκπαίδευση στα Ελληνόπουλα, γεγονός που ωθεί πολλές από τις εναπομείνουσες οικογένειες να πάρουν το δρόμο της μετανάστευσης. Παραλλήλως, πολλοί δάσκαλοι, που δεν έχουν τα προς το ζην, έρχονται στην Ελλάδα αναζητώντας μια θέση εργάτη.

Το κενό που εκ των πραγμάτων δημιουργείται στις μειονοτικές περιοχές, αργά ή γρήγορα, θα καλυφθεί από τους κατοίκους της κεντρικής και βόρειας Αλβανίας, οι οποίοι, μη έχοντας άλλη διέξοδο, μετακινούνται προς νότο. Τα χωράφια στον κάμπο της Δρυϊνούπολεως, παρ' ό,τι έχουν μοιρασθεί, δεν καλλιεργούνται, γιατί δεν υπάρχουν εργατικά χέρια. Την ίδια ώρα, οι αλβανικές αρχές επιβάλλουν φόρο, ο οποίος εάν δεν πληρωθεί θα οδηγήσει στη δήμευση της καλλιεργήσιμης γης.

Δεν αποκλείεται, μάλιστα, προσεχώς να τεθεί ως προϋπόθεση για τη διατήρηση της ιδιοκτησίας αγροτικής γης η καλλιέργειά της με το πρόσχημα ότι αυτό επιβάλλεται από τις επισιτιστικές ανάγκες. Μια τέτοια εξέλιξη θα οδηγήσει σχεδόν υποχρεωτικά στη χρησιμοποίηση εργατών γης από το Βορρά, γεγονός που εκ των πραγμάτων θα οδηγήσει στην εγκατάστασή τους στις μειονοτικές περιοχές και στην αλλοίωση της πληθυσμιακής σύνθεσης. Αυτό ήδη έχει γίνει στην επαρχία των Αγίων Σαράντα, όπου έχουν εγκατασταθεί εκατοντάδες οικογένειες από την κεντρική και βόρεια Αλβανία.

Το ελληνικό κράτος δεν έχει παρέμβει αποφασιστικά για να ανακόψει την έξοδο και να τονώσει την παρουσία του βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού στις πατρογονικές εστίες του, προς μεγάλη ικανοποίηση των Αλβανών. Η βοήθεια σε τρόφιμα είναι θεραπεία με ασπρίνη. Η Ελλάδα οφείλει για λόγους στοιχειώδους εθνικής αλληλεγγύης, αλλά και μείζονος εθνικού συμφέροντος να ανασυγκροτήσει την οικονομία στις νότιες περιοχές, ενσωματώνοντας και τους διάσπαρτους αλβανικούς πληθυσμούς που ζουν σ' έναν ενιαίο οικονομικό χώρο. Όλη η νότιος Αλβανία, όπου κυριαρχεί το ορθόδοξο στοιχείο, είναι εμπορικά και οικονομικά προσανατολισμένη προς την Ελλάδα. Το σύνολο σχεδόν των προϊόντων είναι ελληνικά. Η δραχμή είναι το σκληρό νόμισμα, που έχει αντικαταστήσει το πληθωριστικό αλβανικό λεκ από τις καθημερινές συναλλαγές.

Η προπαγάνδα υποκαθιστά την πολιτική

Η κατάρρευση του ολοκληρωτικού καθεστώτος και η συνακόλουθη αποδιάρθρωση της οικονομίας και του κοινωνικού ιστού προσέφερε στην Αθήνα μια μοναδική ευκαιρία. Το κενό που δημιουργήθηκε άφησε τεράστια περιθώρια για οικονομική διείσδυση και κατ' επέκταση πολιτική επιρροή. Η διαμόρφωση ενός πλέγματος προνομιακών σχέσεων με τα Τίρανα, εκτός του ότι θα διασφάλιζε και θα ενίσχυε το ρόλο της ελληνικής μειονότητας,

θα εξουδετέρωνε και το ενδεχόμενο μετατροπής της Αλβανίας σε αγκάθι στα βορειοδυτικά σύνορά μας. Η πολιτική της Αθήνας ήταν εξαρχής σπασμωδική, αντιφατική και λανθασμένη, παρ' ό,τι ποτέ δεν υιοθέτησε εδαφικές διεκδικήσεις, ούτε είχε επί της ουσίας επιθετικό χαρακτήρα.

Η έλλειψη στρατηγικής οδήγησε την Αθήνα στα πρώτα κρίσιμα χρόνια 1990-92 σε αμήχανες παλινδρομήσεις μεταξύ διαβημάτων, έμμεσων απειλών και σπασμωδικών ανοιγμάτων για βελτίωση των διμερών σχέσεων. Μετά το πολιτικό άνοιγμα που είχε επιχειρηθεί στα μέσα της δεκαετίας του '80, ήδη έχουμε αναφερθεί στο πώς ο Αντώνης Σαμαράς, με τις εμπρηστικές δηλώσεις του στα τέλη του 1989, είχε τινάζει στον αέρα τις εύθραυστες γέφυρες. Τα προβλήματα που προκάλεσε το κύμα των οικονομικών προσφύγων υποχρέωσε την ελληνική κυβέρνηση σε μια άτακτη υποχώρηση, αλλά το χάσμα δεν έκλεισε. Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις δηλητηριάστηκαν.

Το θέμα της πίστωσης των 20 εκατ. δολ. είναι ενδεικτικό των παλινδρομήσεων. Όπως είναι γνωστό, το Σεπτέμβριο του 1991, ο Κώστας Μητσοτάκης είχε υποσχεθεί αυτή την πίστωση στον πολιτικά αδύναμο Αλβανό ομόλογό του Ίλι Μπούφι, που τον είχε επισκεφθεί ανεπίσημως στη Θεσσαλονίκη. Στην ίδια συνάντηση απέσπασε την υπόσχεση ότι θα ανοίξουν τρία ελληνικά προξενεία στο Αργυρόκαστρο, τους Αγίους Σαράντα και την Κορυτσά. Το ελληνικό αίτημα για τα τρία προξενεία απερρίφθη από το σύνολο της αλβανικής πολιτικής ηγεσίας. Τα Τίρανα αντιπρότειναν το άνοιγμα ενός προξενείου και υποσχέθηκαν το άνοιγμα ενός δεύτερου μετά από μερικούς μήνες. Η Αθήνα αρνήθηκε, παγώνοντας ως αντίποινα την πίστωση. Το αποτέλεσμα ήταν η Άγκυρα να καλύψει το κενό παραχωρώντας πίστωση 30 εκατ. δολ. Ο χειρισμός αυτός, εκτός του ότι έπληξε καίρια την αξιοπιστία μας και περιόρισε τη δυνατότητα ελληνικής διείσδυσης, έβαλε στο παιχνίδι την Τουρκία.

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη, παρά το γεγονός ότι έχει βοηθήσει υλικά και πολιτικά το ιδεολογικά συγγενές της Δημοκρατικό Κόμμα, δεν έχει καταφέρει να μετουσιώσει αυτή τη βοήθεια σε επιρροή. Ο ίδιος ο Σαλί Μπερίσα, στη συνάντηση που είχε με την αντιπροσωπεία της ελληνικής βουλής την παραμονή των εκλογών της 22ας Μαρτίου 1992, ευχαρίστησε τη Ν.Δ., ενώ παρόμοια δημόσια αναφορά έκανε μία ημέρα πριν και ο εκπρόσωπός του Τζενκ Πόλο. Η πολύπλευρη βοήθεια, όμως, δεν διαφοροποίησε την ανθελληνική στάση του Δημοκρατικού Κόμματος.

Το κενό που δημιούργησαν η ανυπαρξία μιας επεξεργασμένης στρατηγικής και οι επίσημες παλινδρομήσεις, κάλυψε η δραστηριότητα των επαγγελματιών Βορειοηπειρωτών. Οι προπαγανδιστικές ενέργειές τους προκάλεσαν τον αναζωπυρωμένο αλβανικό εθνικισμό, χωρίς να προσφέρουν τίποτα στον εξαιρετικά δυσχερή αγώνα της μειονότητας για επιβίωση στα χώματά της κι εθνική χειραφέτηση. Η κυκλοφορία χαρτών που εμφανίζουν τη Βόρειο Ήπειρο ενωμένη με την Ελλάδα και η αναγραφή ανάλογων συνθημάτων, παρενέβαλε τεράστια εμπόδια στη μειονότητα, παρέχοντας προσχήματα στους Αλβανούς για την καλλιέργεια ανθελληνικού κλίματος και την άσκηση ασφυκτικών πιέσεων. Το μόνο πρακτικό αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών ήταν να συρρικνωθούν όχι μόνο δικαιώματα, αλλά και ερείσματα στον κρατικό μηχανισμό που είχε *de facto* κατακτήσει αρχικά η Ομόνοια.

Από τη στιγμή που η Ελλάδα δεν προσανατολίζεται σε μια πολιτική πρόκλησης κρίσης με στόχο την αυτοδιάθεση-ένωση των περιοχών της Βορείου Ηπείρου, στις οποίες επικρατεί το ελληνικό στοιχείο, οι αλυτρωτικές ρητορείες των ανευθύνων, που εκμεταλλεύονται το αυθόρμητο εθνικό κι αλυτρωτικό φρόνημα της μειονότητας, μόνο εθνική ζημιά

κάνουν. Η υποκατάσταση μιας υπεύθυνης εξωτερικής πολιτικής για ένα κρίσιμο εθνικό θέμα από τέτοιου είδους μετώρες ρητορείες μόνο δεινά έχει προκαλέσει και θα συνεχίσει να προκαλεί στον εκεί Ελληνισμό.

Οι εκ του ασφαλούς, ανέξοδες και χωρίς πολιτικό αντίκρισμα προπαγανδιστικές ενέργειες αυτών των κύκλων, που προσπαθούν να μονοπωλήσουν το χειρισμό του εθνικού θέματος, δυναμιτίζουν και την επίπονη προσπάθεια του αρχιεπισκόπου Αναστασίου να ανασυγκροτήσει την ορθόδοξη Εκκλησία στην Αλβανία. Η εμπέλεια της Ορθοδοξίας δεν περιορίζεται, βεβαίως, μόνο στην ελληνική μειονότητα. Αγκαλιάζει και σημαντικό τμήμα του αλβανικού πληθυσμού.

Ο αρχιεπίσκοπος διεξάγει ένα δύσκολο και χωρίς μέσα αγώνα δρόμου για να ανασυγκροτήσει την Ορθοδοξία, αντιμετωπίζοντας αφ' ενός την καχυποψία των αρχών κι αφ' ετέρου τον ανταγωνισμό του Βατικανού, που διαθέτει υλικά και πολιτικά πλεονεκτήματα. Παρ' όλα αυτά έχει καταφέρει να συσπειρώσει τη μεγάλη πλειοψηφία των ορθοδόξων Αλβανών, που πάντα διατηρούσαν πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς με τον Ελληνισμό. Η μάχη που διεξάγεται αυτή την εποχή στο θρησκευτικό πεδίο είναι κρίσιμη, γιατί έχει στο επίκεντρό του τη διαμόρφωση των συσχετισμών σ' ένα ιδιαιτέρως ρευστό περιβάλλον.

Προσέγγιση από μειονεκτική θέση

Η επίσκεψη Μητσοτάκη στα Τίρανα στις 3 Μαΐου 1992 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της σπασμαδικότητας κι αποσπασματικότητας, που διακρίνει την ελληνική εξωτερική πολιτική. Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών του με την αλβανική ηγεσία, ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός δέχθηκε μεγάλη πίεση να συμφωνήσει στην επιστροφή των Αλβανοτσάμηδων στη Θεσπρωτία, γεγονός που για μία ακόμα φορά απέδειξε τον επιθετικό χαρακτήρα της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος, ας σημειωθεί, δεν εδράζεται ούτε στο διεθνές δίκαιο, ούτε στη δύναμη.

Ο Κώστας Μητσοτάκης, βεβαίως, αρνήθηκε κατηγορηματικά να ανταποκριθεί, δηλώνοντας ότι πρόκειται για εγκληματίες πολέμου. Συμφώνησε, όμως, με τον Σαλί Μπερίσα να αντιμετωπισθεί το θέμα της επιστροφής των περιουσιών των Αλβανοτσάμηδων, στη βάση της αμοιβαιότητας με τις περιουσίες των Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου. Η αποδοχή εκ μέρους του Έλληνα πρωθυπουργού του αλβανικού αιτήματος για αντιμετώπιση του θέματος της επιστροφής των περιουσιών αποτελεί βαρύτατο πολιτικό ολίσθημα. Για πρώτη φορά από το 1945, η Ελλάδα αποδέχθηκε την ύπαρξη τέτοιου προβλήματος, γεγονός που παρέχει έρεισμα στα Τίρανα να νομιμοποιήσουν την προβολή στα διεθνή βήματα των ευρύτερων απαιτήσεών τους.

Η διατύπωση «από κοινού και επ' αμοιβαιότητα ρύθμιση του θέματος των περιουσιών» είναι παραπλανητική, γιατί υποκρύπτει ότι οι τεράστιες περιουσίες, που διεκδικούν οι Αλβανοτσάμηδες δεν είναι συγκρίσιμο μέγεθος με τις σχετικά ασήμαντες περιουσίες των Ελλήνων μειονοτικών που διέφυγαν από την Αλβανία. Οι Αλβανοτσάμηδες, από την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχαν εκτοπίσει τους Έλληνες στα ορεινά χωριά, με αποτέλεσμα να γίνουν ιδιοκτήτες όλων σχεδόν των καλλιεργήσιμων εκτάσεων της Θεσπρωτίας και όλων των παραλιών. Στις εκτάσεις αυτές βρίσκονται όλες οι πόλεις και όλη η οικονομική δραστηριότητα του νομού, οι μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις, οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες, οι σύγχρονες γεωργικές καλλιέργειες, οι κυριότερες κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, τα δημόσια κτίρια και περιοχές οικιστικής ανάπτυξης.

Τα υπό μεσεγγύηση του ελληνικού δημοσίου περιουσιακά στοιχεία που αφορούν Αλβανούς πολίτες, δεν έχουν καμία σχέση με τους Αλβανοτσάμηδες. Κατά κανόνα ανήκουν σε Βορειοηπειρώτες. Μ' αυτή την έννοια, η διαπραγμάτευση που απεδέχθη ο Κ. Μητσοτάκης δεν αφορά αυτή την κατηγορία δεσμευμένων περιουσιών. Αφορά τις αξίας δεκάδων, ίσως και εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δραχμών περιουσίες, που προαναφέραμε.

Προφανώς, η ελληνική κυβέρνηση δεν προτίθεται να αποζημιώσει τους Αλβανοτσάμηδες για νομίμως δημευθείσες περιουσίες. Η προφορική συμφωνία του τότε Έλληνα πρωθυπουργού με τον Αλβανό πρόεδρο δεν αποτυπώθηκε σε κοινό ανακοινωθέν κι άρα δεν δεσμεύει την Ελλάδα. Είναι προφανές ότι όταν μιλούσε για διαδικασία συμψηφισμού αγνούσε ότι τα μεγέθη δεν είναι συγκρίσιμα.

Για να ερμηνευθεί ο παράλογος αυτός χειρισμός, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το άγχος της κυβέρνησης Μητσοτάκη για την ιδιότυπη πολιτική απομόνωση, στην οποία από τότε είχε περιέλθει η Ελλάδα στα Βαλκάνια, παρά το γεγονός ότι από πολιτική και οικονομική άποψη είναι η ισχυρότερη χώρα της χερσονήσου. Μετά από σειρά λανθασμένων χειρισμών, η Αθήνα ανέλαβε ορισμένες πρωτοβουλίες με στόχο την αντιστροφή του δυσμενούς κλίματος και την αναζήτηση ερεισμάτων στην περιοχή, ώστε να διευρύνει τους ορίζοντες της βαλκανικής πολιτικής της. Στο πλαίσιο εκείνης της προσπάθειας εντασσόταν και η επίσκεψη του πρωθυπουργού στα Τίρανα.

Στη σπουδή του, ο Κ. Μητσοτάκης διέπραξε ένα σοβαρότατο σφάλμα τακτικής. Αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία να επισκεφθεί την Αλβανία, παρά την αντίθετη συμβουλή του εκεί Έλληνα πρεσβευτή, συνομίλησε με την αλβανική ηγεσία από μειονεκτική θέση. Το αποτέλεσμα ήταν ο πρόεδρος Σαλί Μπερίσα και ο πρωθυπουργός του Αλέξανδρος Μέξης να θέσουν επίμονα και με προκλητικό τρόπο το ανεδαφικό προπαγανδιστικό αίτημα για επιστροφή των Αλβανοτσάμηδων στη Θεσπρωτία και για απόδοση των περιουσιών.

Η έγερση αυτού του θέματος, παρά τη διακριτικότητα του Κώστα Μητσοτάκη αναφορικά με την ελληνική μειονότητα της Βορείου Ηπείρου, ήταν αναμενόμενη. Το δυστύχημα είναι ότι η αλβανική πίεση έφερε αποτέλεσμα. Το μόνο θετικό αποτέλεσμα ήταν η παραχώρηση άδειας ίδρυσης ελληνικού προξενείου στο Αργυρόκαστρο, με αντάλλαγμα την παροχή εκ μέρους της Ελλάδας άδειας εργασίας σε σημαντικό αριθμό Αλβανών.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός έκανε ακόμα μια απεγνωσμένη προσπάθεια να διατηρήσει ανοικτές τις γέφυρες με τα Τίρανα, παρά τη μεσολάβηση της προκλητικής δήλωσης του Αλβανού προέδρου Σαλί Μπερίσα περί αλβανικής μειονότητας στην Ελλάδα. Στις 3 Ιουνίου 1992, συναντήθηκε στην Αθήνα με τον αντιπρόεδρο του αλβανικού Δημοκρατικού Κόμματος Αζέμ Χαϊντάρι, πρωταγωνιστή της ανθελληνικής εκστρατείας. Ο Αζέμ Χαϊντάρι στις 20 Μαρτίου 1992 είχε δηλώσει στο Δέλβινο ότι η αλβανική σημαία θα υψωθεί μέχρι την Πρέβεζα και τη Θήβα!

Η απέλαση του αρχιμανδρίτη Χρυσοστόμου από το Αργυρόκαστρο ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι και που κατέδειξε την αποτυχία της πρωτοβουλίας Μητσοτάκη να σπάσει το αδιέξοδο. Κατόπιν αυτού, υποχρεώθηκε να σκληρύνει τη στάση του και στα μέσα του 1993 να απευθύνει προς τα Τίρανα μια αυστηρή προειδοποίηση, θέτοντας παραλλήλως έξι όρους για την επανέναρξη του διαλόγου και την εξομάλυνση των ελληνοαλβανικών σχέσεων. Τότε μάλιστα, για πρώτη φορά είχε συνδεθεί το θέμα της Βορείου Ηπείρου με το ζήτημα του Κοσσυφοπέδιου, αφού ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός είχε ζητήσει για την ελληνική μειονότητα όσα οι Αλβανοί ζητούν για τους ομοεθνείς τους στο Κοσσυφοπέδιο.

Δεν πέρασε, όμως, ούτε ένας μήνας από τότε και η Αθήνα άρχισε τις παλινδρομήσεις, που ήταν απολύτως χαρακτηριστικές του ερασιτεχνισμού και της έλλειψης στρατηγικής, που διέκρινε και συνεχίζει να διακρίνει την ελληνική εξωτερική πολιτική έναντι της Αλβανίας. Τότε, η Αθήνα επεδίωξε να συγκληθεί η διμερής επιτροπή για το θέμα της εποχιακής απασχόλησης Αλβανών στην Ελλάδα, κρίνοντας ότι το θέμα αυτό ήταν το καταλληλότερο για την επανέναρξη του διαλόγου. Η ελληνική πλευρά, μάλιστα, είχε έτοιμο και σχετικό σχέδιο συμφωνίας.

Από την πλευρά της, η αλβανική κυβέρνηση τασσόταν υπέρ της βελτίωσης των διμερών σχέσεων, αποδεχόταν φραστικά το σεβασμό των μειονοτικών δικαιωμάτων, αλλά στην πράξη τα παραβίαζε. Ακολουθούσε, μάλιστα, μια διπλή τακτική. Στις αναγνωρισμένες μειονοτικές ζώνες, δηλαδή στα χωριά του Αργυροκάστρου και των Αγίων Σαράντα, τηρούσε εκείνη την περίοδο μια περισσότερο ελαστική στάση, ενώ σε άλλες περιοχές όπου κατοικεί συμπαγές ελληνικό στοιχείο, όπως στη Χειμάρρα, μεθόδευε εκδηλώσεις βίας εναντίον των Ελλήνων.

Η πολιτική Παπούλια

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία τον Οκτώβριο του 1993, το τιμόνι της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ανέλαβε ο Κάρολος Παπούλιας, ο οποίος επεχείρησε να επανλάβει στις εντελώς νέες συνθήκες το πολιτικό άνοιγμα. Η επίσημη θέση, όπως παρουσιάστηκε από τον ίδιο τον Ανδρέα Παπανδρέου στη βουλή, είναι πως η Ελλάδα επιδιώκει καλές σχέσεις με την Αλβανία, με τη διευκρίνιση πως απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας, που προβλέπονται από το διεθνές δίκαιο και τις σχετικές διεθνείς συμφωνίες.

Με το σχηματισμό της, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, παρά τις αλβανικές προκλήσεις, τήρησε συγκρατημένη στάση, γιατί δεν επιθυμούσε να ναρκοθετήσει την πρωτοβουλία που ανέλαβε εν όψει και της ελληνικής προεδρίας ο Κάρολος Παπούλιας στις βαλκανικές πρωτεύουσες. Ο υπουργός Εξωτερικών μετέβη στις 13 Νοεμβρίου 1993 στα Τίρανα, όπου έθεσε επί τάπητος όλο το φάσμα των ελληνοαλβανικών σχέσεων και κυρίως την απαράδεκτη πολιτική των αλβανικών αρχών έναντι των Βορειοηπειρωτών. Προσπάθησε, μάλιστα, να εξαντλήσει όλα τα περιθώρια καλής θέλησης για να καλλιεργήσει ένα κλίμα συνεννόησης, φθάνοντας, μάλιστα, στο σημείο να παραβλέψει και τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας.

Ο Κάρολος Παπούλιας πίστευε ότι το όλο πρόβλημα πηγάζει μόνο από την παραδοσιακή αλβανική δυσπιστία. Γι' αυτό και προσπάθησε να διαλύσει αυτή τη δυσπιστία, επιδεικνύοντας καλή θέληση και προβαίνοντας σε υποχωρήσεις. Το δόγμα Παπούλια ουσιαστικά έχει αντιστρέψει τους όρους του προβλήματος: Θεωρεί ότι προϋπόθεση για τη βελτίωση της ζωής της μειονότητας είναι η βελτίωση των διακρατικών σχέσεων, ενώ θα έπρεπε να θέτει ως όρο για την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων το σεβασμό των θεμιτών μειονοτικών δικαιωμάτων. Δεν είναι τυχαίο ότι τα αποτελέσματα και της δικής του πολιτικής ήταν ακριβώς τα αντίθετα από τα αναμενόμενα.

Ο υπουργός Εξωτερικών δείχνει να μην κατανοεί επακριβώς ότι το καθεστώς Μπερίσα δεν είναι αξιόπιστος συνομιλητής, όπως ήταν το καθεστώς του Ραμίζ Αλία. Δείχνει να υποτιμά το γεγονός ότι στρατηγικό δόγμα των Τιράνων δεν είναι η εξουδετέρωση των αλυτρωτικών τάσεων, αλλά ο ξεριζωμός της ελληνικής μειονότητας και η αποτροπή της τάσης εξελληνισμού των αλβανικών πληθυσμών της νοτίου Αλβανίας.

Το επεισόδιο στην Επισκοπή

Το αιματηρό και άκρως ύποπτο επεισόδιο στο συνοριακό αλβανικό φυλάκιο της Επισκοπής απέδειξε ότι οι ελληνοαλβανικές σχέσεις ισορροπούν σε τεντωμένο σκοινί, καθώς κι ότι η εχθρότητα των Τιράνων προς την Ελλάδα αποτελεί μια πραγματικότητα. Πώς αλλιώς να εξηγηθεί ότι λίγοι και άγνωστος ταυτότητας κουκουλοφόροι με ακόμα πιο άγνωστα κίνητρα είναι σε θέση να οδηγήσουν σε κρίση τις σχέσεις δυο χωρών;

Το πολιτικό συμπέρασμα απ' αυτό το θλιβερό επεισόδιο είναι ακριβώς ότι οι σχέσεις Αθήνας-Τιράνων ήταν εξαιρετικά εύθραυστες. Διαφορετικά, η αλβανική πλευρά θα είχε ανταποκριθεί αμέσως στην ελληνική πρόταση για άμεση συνάντηση των δυο υπουργών Εξωτερικών και για κοινή έρευνα του επεισοδίου. Δεν το έπραξε, γιατί θέλησαν να εκμεταλλευθούν κάθε ευκαιρία για να επιδοθεί σε ανθελληνική προπαγάνδα. Όταν ο ίδιος μεταλλευθούν κάθε ευκαιρία για να επιδοθεί σε ανθελληνική προπαγάνδα. Όταν ο ίδιος ο Σαλί Μπερίσα ομολογεί ότι δεν θεωρεί πως η ελληνική κυβέρνηση έχει ανάμειξη, θα περίμενε κανείς μια άλλη στάση.

Η διολίσθηση των διμερών σχέσεων στον αστερισμό της ελεγχόμενης έντασης φαίνεται πως αποτελεί συνειδητή επιλογή των Τιράνων. Το επεισόδιο στην Επισκοπή, εάν δεν κατασκευάσθηκε από τις ίδιες τις αλβανικές μυστικές υπηρεσίες, χρησιμοποιήθηκε ως χρυσή ευκαιρία για τη προώθηση των πάγιων αλβανικών επιδιώξεων εναντίον της ελληνικής μειονότητας. Είναι ενδεικτικό ότι η κρατική ασφάλεια προέβη σε κύμα συλλήψεων εναντίον στελεχών της Ομόνοιας σε δέκα νομούς της Αλβανίας, όπου δηλαδή υπάρχει ελληνικό στοιχείο.

Η επιχείρηση αυτή είχε ως πρώτο στόχο να βρεθούν κάποια στοιχεία αφ' ενός για να τροφοδοτήσουν την ανθελληνική προπαγάνδα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό κι αφ' ετέρου για να δικαιολογήσουν προσχεδιασμένες δικαστικές διώξεις. Δεύτερος και συναρτημένος στόχος της είναι η καλλιέργεια κλίματος τρομοκρατίας και φόβου στους κόλπους των Βορειοηπειρωτών για να τους εξαναγκάσει σε φυγή.

Οι καρποί της αστυνομικής επιχείρησης δεν ήταν πλούσιοι εκτός και εάν κάποιιο προπαγανδιστικοί χάρτες και φυλλάδια, ή κάποιες προσωπικές σημειώσεις θεωρηθούν τεκμήρια συνωμοσίας! Οι Αλβανοί επέτυχαν, όμως, σε σημαντικό βαθμό το δεύτερο στόχο τους, αφού το κλίμα που επικρατεί είναι κλίμα διάλυσης.

Ο πρώτος και μεγάλος στόχος του καθεστώτος Μπερίσα είναι, βεβαίως, ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος. Παρά το γεγονός ότι η αυστηρή προσήλωσή του στα θρησκευτικά του καθήκοντα δεν αφήνει κανένα περιθώριο, οι επιθέσεις εναντίον του συνεχίζονται μόνο και μόνο, γιατί είναι ελληνικής καταγωγής. Η κρατική τηλεόραση έφθασε στο σημείο να μεταδώσει ανακοινώσεις κομμάτων και οργανώσεων, που κατηγορούν τον Αρχιεπίσκοπο, χαρακτηρίζοντας την περιφορά του Επιταφίου και την τελετή της Αναστάσεως κατάληψη δημόσιου χώρου!

Το παρήγορο είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ορθοδόξων Αλβανών όχι μόνο είναι συσπειρωμένη γύρω από τον Αρχιεπίσκοπο, αλλά και εκδηλώνει με υπομνήματα και διαμαρτυρίες τη συμπάραστάσή της μέσα σ' ένα εξαιρετικά εχθρικό κλίμα. Ορισμένοι κύκλοι του καθεστώτος Μπερίσα αφήνουν να αιωρείται η απειλή ακόμα και δολοφονίας του προκαθήμενου.

Για να κατανοηθεί η τακτική του καθεστώτος Μπερίσα θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι πάγιος στόχος των Τιράνων ήταν και παραμένει η καλλιέργεια κλίματος τρομοκρατίας και φόβου στους κόλπους των Βορειοηπειρωτών για να τους εξαναγκάσει σε φυγή. Το σχέδιο έχει εκπονηθεί από το φιλότουρκο αρχηγό των αλβανικών μυστικών υπηρεσιών

Γκάζι Ντέντε, που παλαιότερα ήταν ηγέτης της φανατικής οργάνωσης των ισλαμιστών διανοουμένων και τώρα όχι μόνο ανήκει στο στενό κύκλο που κυβερνάει τη χώρα, αλλά και παίζει καθοριστικό ρόλο στον ανθελληνικό προσανατολισμό της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτός ο κύκλος, εκτός του μουσουλμάνου προέδρου Μπερίσα, περιλαμβάνει το μουσουλμάνο υπουργό Άμυνας Ζουλάλι, τον επίσης μουσουλμάνο πρόεδρο του κυβερνώντος Δημοκρατικού Κόμματος Σελάμι και τον καθολικό, στενά συνδεδεμένο με το Βατικανό και δεδηλωμένο ανθέλληνα υπουργό Εξωτερικών Σερέκι.

Δεν είναι τυχαίο ότι όλοι οι ορθόδοξοι, που στην πρώτη περίοδο είχαν πρωταγωνιστήσει στην πολιτική ζωή της χώρας έχουν εξουδετερωθεί. Ο συνιδρυτής και συναρχηγός του Δημοκρατικού Κόμματος Γκραμός Πάσχο υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει το κόμμα και να ιδρύσει τη Δημοκρατική Συμμαχία το μόνο πραγματικό ανανεωτικό κόμμα. Ο αρχηγός του Σοσιαλιστικού Κόμματος και της αξιωματικής αντιπολίτευσης Φατός Νάνο σαπίζει στη φυλακή με ανυπόστατες κατηγορίες, μετά από μια δίκη παρωδία. Τέλος, ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Μέξης μόνο εξουσία πρωθυπουργού δεν έχει. Έχει τοποθετηθεί από τον πρόεδρο Μπερίσα περισσότερο σαν βιτρίνα, παρά για να κυβερνήσει τη χώρα. Είναι ενδεικτικό ότι κάθε τόσο υποχρεώνεται να αναλύεται σε ανθελληνικές δηλώσεις για να αποδεικνύει ότι δεν είναι ύποπτος φιλελληνικών αισθημάτων.

Με τις επιχειρήσεις κατατρομοκράτησης του εναπομείναντος βορειοηπειρωτικού στοιχείου, οι Αλβανοί ελπίζουν πως θα προκαλέσουν ένα νέο κύμα φυγής και κυρίως θα αποτρέψουν την επάνοδο κάποιων, που μετά από σκληρή εργασία στην Ελλάδα επιθυμούν να επιστρέψουν για να στήσουν κάποια μικρή επιχείρηση. Το καθεστώς Μπερίσα προσπαθεί με κάθε τρόπο να εμποδίσει την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών εκ μέρους του ντόπιου ελληνικού στοιχείου. Γι' αυτό και με το πρόσχημα του λαθρεμπορίου έχει στείλει στη φυλακή επιτυχημένους Βορειοηπειρώτες επιχειρηματίες.

Οι τάσεις ελληνισμού της Νότιας Αλβανίας

Είναι σύνηθες φαινόμενο στην Αθήνα η αλβανική πολιτική να αντιμετωπίζεται ως παράγωγο είτε της τουρκικής είτε της αμερικανικής πολιτικής και να παραβλέπεται η αυτοφυής διάστασή της. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η Άγκυρα κάνει ό,τι μπορεί για να διατηρεί όχι μόνο ανοικτό, αλλά όσο το δυνατόν πιο ενεργό το ελληνοαλβανικό μέτωπο, αφού έχει μόνο να κερδίσει από τις τριβές. Οι τουρκικός ρόλος στη δημιουργία της έντασης είναι υπαρκτός και σημαντικός, αλλά δεν είναι η πρωτογενής αιτία. Το καθεστώς Μπερίσα έχει τους δικούς του λόγους, που καλλιεργεί την ένταση, που торπίλισε το πολιτικό άνοιγμα του Κάρολου Παπούλια, όπως παλαιότερα το αντίστοιχο άνοιγμα του Κώστα Μητσotάκη.

Τα Τίρανα δεν φοβούνται τόσο την ελληνική μειονότητα, γιατί η έξοδος της προς την Ελλάδα έχει συρρικνώσει δραματικά το ελληνικό στοιχείο στη Βόρειο Ήπειρο. Φοβούνται, όμως, τις μοριακές διεργασίες, που οδηγούν σταδιακά στην ανάπτυξη ελληνικής και ελληνίζουσας συνείδησης στους πληθυσμούς της νοτίου Αλβανίας και κυρίως στο ορθόδοξο στοιχείο. Οι πληθυσμοί αυτοί στρέφονται ολοένα και περισσότερο προς την Ελλάδα, λόγω της μεγάλης οικονομικής και πολιτιστικής έλλξης, που τους ασκεί η ελληνική κοινωνία. Περιττό να σημειώσουμε ότι αυτές οι διεργασίες συντελούνται χωρίς η Αθήνα να κουνήσει ούτε το δαχτυλάκι της.

Για να κατανοηθούν αυτές οι διεργασίες, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το αλβανικό κράτος είναι από την ίδρυσή του σφραγισμένο από την αντίθεση Βορρά-Νότου. Τον

κυρίαρχο ρόλο έπαιζε πάντα —και επί καθεστώτος Χότζα— ο πιο ανεπτυγμένος Νότος. Η κατάσταση αντιστράφηκε με την άνοδο στην εξουσία της ομάδας Μπερίσα, που είναι εκπρόσωποι του Βορρά. Στο όνομα της αποκομμουνιστικοποίησης, μάλιστα, μετέτρεψαν σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας ένα σημαντικό τμήμα της προηγούμενης κρατικής γραφειοκρατίας. Παράλληλα φρόντισαν να εξουδετερώσουν και κορυφαίους ορθόδοξους πολιτικούς, όπως ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Φατός Νάνο, που βρίσκεται στη φυλακή και ο συνιδρυτής και μέχρι πρότινος συναρχηγός του κυβερνώντος Δημοκρατικού Κόμματος Γκραμός Πάσχο. Το αποτέλεσμα είναι το μεγαλύτερο τμήμα των ορθοδόξων να στρέφεται προς την Ελλάδα.

Ουσιαστικά, το καθεστώς Μπερίσα χάνει το έδαφος κάτω από τα πόδια του και γι' αυτό επιδιώκει αγωνιωδώς να υψώσει νέα τείχη μεταξύ των δύο χωρών, προκαλώντας ένταση και πολώνοντας τις διμερείς σχέσεις. Η ανθελληνική υστερία του και οι ολοκληρωτικής νοστορπίας χειρισμοί του έχουν προκαλέσει τεράστιες παρενέργειες και στο εσωτερικό της Αλβανίας. Όταν το ημιεπίσημο όργανο του καθεστώτος Ρελίντια Ντεμοκράτικε αποδίδει την επαναπροώθηση των λαθρομεταναστών σε μια κοινή συνωμοσία του ΠΑΣΟΚ και του Σοσιαλιστικού Κόμματος με σκοπό την επάνοδο του κομμουνιστικού καθεστώτος, όταν ευθέως κατηγορεί την αξιωματική αντιπολίτευση και το τρίτο κόμμα, τη φιλελεύθερη Δημοκρατική Συμμαχία, περίπου σαν πράκτορες της Ελλάδας, είναι αναμενόμενο να ενισχύσει τις αρχικά δειλές αντιδράσεις στην ανθελληνική πολιτική του.

Η ανεξάρτητη εφημερίδα Κόχα Γιόνε, που έχει τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, έγραψε αυτές τις ημέρες ότι ο κ. Μπερίσα «προσπαθεί να απομονώσει την Αλβανία από τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, γιατί θέλει να επιβάλει το νέο απομονωτισμό από το θρησκευτικό δρόμο με σκοπό να εγκαθιδρύσει μια δικτατορία ισλαμικού τύπου με στοιχεία νεοσταλινισμού». Η ίδια εφημερίδα βλέπει πίσω από την προσπάθειά του να δημιουργήσει ένταση με την Ελλάδα το σκοπό να εξουθενώσει τις φιλοευρωπαϊκές δυνάμεις στην Αλβανία για να διατηρηθεί στην εξουσία. Τέλος, αναγνωρίζει ευθέως ότι ο αλβανικός λαός «έχει εναποθέσει την επιβίωσή του στο εξωτερικό και κυρίως στην Ελλάδα, απ' όπου μέχρι σήμερα φθάνουν ο κύριος όγκος των αγαθών, αλλά και το χρήμα που κυκλοφορεί στην αγορά της Αλβανίας».

Την ώρα, λοιπόν, που οι Έλληνες μειονοτικοί είναι παγωμένοι από τις διώξεις και τη δίκη, το αλβανικό στοιχείο στρέφεται ολοένα και περισσότερο εναντίον της κυβέρνησής του, ιδιαιτέρως στο Νότο. Το πρόβλημα είναι ότι η Ελλάδα δεν εκμεταλλεύεται επαρκώς τις μεγάλες δυνατότητές της για να ενισχύσει τη θέση της σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο και να μετατρέψει την ελληνοαλβανική διένεξη σε ενδοαλβανική.

Ευφυής αξιοποίηση των ελληνικών δυνατοτήτων, ήταν η πρόταση του υπουργού Άμυνας Γεράσιμου Αρσένη για τριμερείς στρατιωτικές ασκήσεις σε Ελλάδα και Αλβανία με τη συμμετοχή ελληνικών, αλβανικών και αμερικανικών δυνάμεων. Ο Αμερικανός υπουργός Άμυνας κ. Πέρρυ την υιοθέτησε με ενθουσιασμό, αφού εναρμονίζεται απολύτως με την προσπάθεια της Ουάσιγκτον να εξομαλύνει τις σχέσεις Αθήνας-Τιράνων. Τέτοιες κινήσεις προσκομίζουν διπλωματικά οφέλη στην Αθήνα και φέρνουν σε εξαιρετικά δύσκολη θέση τα Τίρανα, αποδεικνύοντας ποια πλευρά επιδιώκει τη συνεργασία και ποια την ένταση.